

Terry Hokenstad

AZ AMERIKAI SZOCIÁLIS MUNKÁS KÉPZÉS NÉHÁNY PROBLÉMÁJA

Az amerikai szociális munkás képzés magában foglalja a 4 éves Baccalaureate Degree fokozatot nyújtó szociális munkás képző programot – ami nagyjából a magyar főiskolai diplomának felel meg – és a Master's Degree fokozatot nyújtó programot, ami az itteni egyetemi doktorátussal egyenrangú.

Az USA-ban a szociális munkások 4, 5, illetve 6 éves egyetemi oktatást választhatnak attól függően, hogy milyen típusú tanulmányt kívánnak folytatni. Az amerikai szociális munkás képzés tantervét az országos minősítő testület, a Szociális Munka Tanácsa (C. S. W. E.) hagyja jóvá. A Tanács Hitelesítő Bizottsága megvizsgál minden új tantervet és rendszeresen felülvizsgálja a meglévőket azért, hogy meggyőződjön arról, hogy megfelelnek-e az egyetemi követelményeknek és a magas szintű szakmai színvonalnak. Akkor hagynak jóvá egy tantervet, ha annak egyértelműen meghatározott célkitűzése, megfelelő anyagi fedezete és képesített tantestülete van, oktatási módszertana és tanterve pedig összecseng a Tanács Tantervi Irányelveivel (CPS, Curriculum Policy Statement). (A minősítési eljárásról részletesen beszámoltunk az ESÉLY 1990/4-es számában.)

Az amerikai szociális munkásképzés tananyaga jól tükrözi azokat a folyamatokat, amelyek az amerikai társadalomban az elmúlt évtizedben zajlottak. Az 1980-as évek döntően konzervatív szemléletére épülő kormánypolitika következtében jelentősen csökkentek az oktatási programokra fordítható anyagi források, és ennek következtében az álláslehetőségek száma a szociális szolgáltatások területén. Ez a folyamat, valamint a csökkenő állami ösztöndíjlehetőségek oda vezettek, hogy erősen csökkent a szociális munkás hallgatók száma, viszont az elmúlt években megszorodott a nem nappali tagozatos programok száma. A nem nappali tagozatos hallgatókat 3 és 4 éves oktatási programok, intenzív hétvégi, és az egyetemváros falain kívüli tanfolyamok várják. Az USA-ban a jelenleg diplomázó diákok kb. egyharmada nem nappali tagozatos, és jó néhány egyetem diákjainak fele vagy még ennél is több munka mellett jár egyetemre.

A felvett, illetve felvételre jelentkezők részaránya és a nem nappali tagozatos programok számának növekedése körül sok vita folyik. Fontos probléma, hogy sok egyetemen nem megfelelő az oktatók felkészültsége

a hatékony tanári munkára. Bár a legtöbb oktatói stáb komoly gyakorlati tapasztalattal rendelkezik szociális téren, csak kis százalékuknak van hiteles tanári végzettsége és megfelelő felkészültsége. Így gyakran az oktatás nem felel meg az elvárt követelményeknek. A szociális munkás képzésnek fel kell készítenie a hallgatókat önálló problémamegoldásra, a különböző társadalmi csoportok közötti interaktív kapcsolatok és együttműködési módok ismeretére, a szükségletek iránti kultúrafüggő kifejezések ismeretére, hogy csak néhányat említsünk a legfontosabbak közül. Egy képzett szociális munkásnak tudnia kell, hogyan kell „lépnie” a meglévő keretek között a változtatás érdekében, és ehhez magas szintű kommunikációs képességekre van szüksége. Az oktatási intézmények és képzési programok nem minden esetben garantálják ezt a sokoldalú képzést, ezenkívül gyakran pénzügyi gondokkal is küzdenek.

Az USA-ban zajló gyors demográfiai, gazdasági és politikai változások újabb kihívásokat jelentenek a szociális munkás képzés számára. A szociális munkás képzés tantervét rendszeresen módosítják annak érdekében, hogy jobban tükröződjenek benne a különböző társadalmi folyamatok. Így pl. az idős emberek részarányának növekedése miatt több tanfolyamot tartanak az idősekkel kapcsolatos szociális munka témákban, sok program tantervét egészségügyi ismeretekkel bővítették, hogy jobban felkészítsék a szociális munkásokat erre a rohamosan fejlődő területre. A munkába álló nők növekvő száma miatt egyre több gyermekgondozási szolgáltatásra van szükség, így újabban ezeknek a szolgáltatásoknak tervezésére és vezetésére is képeznek szociális munkásokat.

Az oktatás nemzetközi jellegének erősítése érdekében összehasonlító szociálpolitikai kurzusokat és különböző egyetemeken nemzetközi tanmenet-egységeket (modulokat) dolgoztak ki. Ezeknek célja a szociális problémák nemzetközi jellegének megértése, a problémamegoldás különböző módjainak összehasonlítása, és a hazai, illetve nemzetközi szociális jóléti kérdések összefüggéseinek helyes megítélése. Néhány esetben a diákok a szociális munka nemzetközi összefüggéseit figyelembe vevő gyakorlati munkát is végeznek. A Nemzetközi Bizottság csereprogramokat és olyan oktatási szemináriumokat is ajánl, amelyek elősegítik a nemzetközi dimenzióban történő gondolkodás képességét a szociális munkás diákok körében.

ERASMUS – TEMPUS

Tanfolyam a szociális biztonságról Európában

A holland Tilburg és a belga Leuven után az idén a dán Roskilde egyeteme adott otthont az Európa szociális dimenziójával foglalkozó programnak. Az első két évben kizárólag az Európai Közösséghez tartozó országok diákjai számára elérhető tanfolyam immár az ún. „fiatal demokráciák” – azaz a Cseh- és Szlovák Köztársaság, Lengyelország és

Magyarország – felé is kinyitotta kapuját. Így 1991 február elejétől április végéig 12 ország (Belgium, Cseh- és Szlovák Köztársaság, Dánia, Görögország, Hollandia, Írország, Lengyelország, Magyarország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország és Portugália) majd 70 diákjának nyílt alkalma arra, hogy a mintegy 20 fős, szintén nemzetközi tanári kar segítségével a különböző európai szociális biztonsági rendszereket tanulmányozza.

A tanfolyam során négy fő témakörben a következő témákról hangzottak el előadások (témánként 8 órában):

I. témakör: Szociális biztonság Európában

1. téma: Alapfogalmak (Prof. J. Bergham, Tilburg)
2. téma: A szociális biztonsági rendszerek története (Prof. V. Langendonck, Leuven)
3. téma: Az Európai Közösség tagállamai szociális biztonsági rendszereinek áttekintése (Prof. D. Pieters, Leuven)
4. téma: Az új demokráciák szociális biztonsági rendszereinek áttekintése (Lévai Katalin, Budapest)

II. témakör: Európai szociális biztonsági jog

1. téma: A nemzetközi és az európai szociális biztonsági jog alapelvei (K. Kremalisz, Athén)
2. téma: Az Európai Közösség jogi alapelvei (G. Whyte, Dublin)
3. téma: Az Európai Közösség koordinációs szabályai (Prof. E. Eichenhofer, Osnabrück)
4. téma: 1992 és a szociális biztonság (Prof. D. Pieters, Leuven)

III. témakör: A szociális biztonság különböző aspektusai

1. téma: A szociális biztonság gazdaságtana (B. Greve, Roskilde)
2. téma: Szociális biztonság és szegénység (E. Abrahamson, Roskilde)
3. téma: Szociális biztonság és foglalkoztatás (T. Boje, Roskilde)
4. téma: Regionális aspektusok (S. Villadsen, Roskilde)

IV. témakör: Szociálpolitika Európában

1. téma: Szociálpolitika és jóléti állam (R. Parry, Edinburgh)
2. téma: A szociális biztonság adminisztrációja (Prof. M. Adler, Edinburgh)
3. téma: A szociális biztonság alternatív megközelítései (Prof. A. Sinfield, Edinburgh)
4. téma: Nem állami szociális biztonsági modellek (G. Perone, Róma)

Az előadásokhoz kapcsolódóan a következő 7 téma szemináriumi feldolgozására került sor (témánként 6 órában):

1. téma: A 13. állam (Prof. D. Pieters, Leuven)

2. téma: Szociális biztonság a federális rendszerekben – összehasonlítás Észak-Amerika és Európa között (Prof. E. Eichenhofer, Osnabrück)
3. téma: Egyenlő elbánás férfiak és nők tekintetében (G. Whyte, Dublin)
4. téma: Az egészségügy gazdaságtana (Orosz Éva, Budapest)
5. téma: Reformok a nyugdíjrendszerekben (B. Greve, Roskilde)
6. téma: Szociális biztonság és árnyékgazdaság (Prof. A. Sinfield, Edinburg)
7. téma: Szociális biztonság a fiatal democráciákban (Prof. A. Swiatowsky, Krakkó, Nyilas Mihály, Budapest, K. Konopasek, Prága)

A program végén a résztvevőknek a bizonyítvány megszerzéséért a 4 témakör mindegyikéből vizsgát kellett tenniük, továbbá a legalább 1 kötelezően előírt – ám szabadon választható – szemináriumhoz kapcsolódóan egy egyéni dolgozatot kellett írniuk. A vizsgák közül egy szóban, kettő írásban történt, míg a negyedik, a házigazda egyetem szokásainak megfelelően, ún. csoportvizsga formát öltött. Ez azt jelentette, hogy minimum négy-, maximum két fős nemzetközi csoportok alakultak tetszőleges (de természetesen a tananyaghoz kapcsolódó) témák szerint, a témáról aztán egy minimum 20 oldalas dolgozatot írtak a csoportok. Ennek megvédésére pedig szóban és a csoport egészének részvételével került sor.

A kétségkívül igen sűrű és nehéz tantermi program enyhítésére (mint egy 4000 oldalnyi anyagot kellett feldolgozni az előadásokon és a szemináriumokon kívül, és a résztvevőknek kb. fele kényszerült pótvizsgákra valamint negyede nem is tudott bizonyítványt szerezni) a házigazdák különböző kulturális és intézménylátogató szakmai programokat iktattak be időről időre. Az utóbbiak során országos (pl. Szociálpolitikai Módszertani Intézet), regionális (pl. Rehabilitációs Központ) és helyi (pl. Ifjúsági Napközi Klub) intézmények megtekintésére egyaránt mód nyílt. Az itt szerzett értékes információk és tapasztalatok ismertetése azonban már meghaladja e beszámoló kereteit.

Végül, de nem utolsósorban, a program szakmai oldala mellett annak humán dimenziója feltétlenül kiemelésre méltó. A 3 hónap során a résztvevők a közös élmények hatására sajátos „európai kisközösséggé” kovácsolódtak, s számukra az európai integráció többé nem csupán elvont elképzelés, hanem megélt valóság is.

A program egyébként stílusosan egy a „Szociális biztonság a jövőben – a megváltozott európai politikai helyzet fényében” címmel rendezett szimpóziummal zárult. Ennek során előadások hangzottak el a német újraegyesítés szociális vonatkozásairól, a fiatal democráciák szociális biztonsági – ill. pontosabban sajnos bizonytalansági – problémáiról, végül az Európai Közösség előtt álló legfontosabb e témához kapcsolódó feladatokról.

M. J.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Ferge Zsuzsa	szociológus ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet
Sally French	szociális munkás, Anglia
Harsányi László	közgazdász Gazdaságkutató Intézet
Terry Hokenstad	szociológus, USA
Kogon Mihály	családgondozó Terézvárosi Családsegítő
Léderer Pál	szociológus ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet
Lévai Katalin	szociológus Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület
Máté János	jogász Pest megyei Önkormányzati Hivatal
Rózsa Klára	politológus ELTE TTK
Szabó Gábor	jogász Közigazgatási Intézet
Szoboszlai György	politológus Társadalomtudományi Intézet
Tardos Katalin	szociológus MTA Szociológiai Intézet
Tausz Katalin	szociológus ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet
Varjú Gabriella	jogász Fővárosi Önkormányzati Hivatal